Ilmiy tadqiqotlar va ularning yechimlari jurnali
Aoka guvohnoma № 323759 ISSN: 3060-4818

SURUNKALI RINOSINUSIT BILAN OG‘RIGAN BEMORLARNI TASHXISLASH VA DAVOLASH PROTOKOLINI KLINIK ASOSLASH

Aliqulov Bobir
Toshkent davlat tibbiyot universiteti (TDTU) talabasi
Tel: +998 90 818-33-01
E-mail: bobiraliqulov0@gmail.com
Ilmiy rahbar: **Ergashev Ulug‘bek Murodovich**
Doi: https://doi.org/10.5281/zenodo.20570336

Annotatsiya

Surunkali rinosinusit — burun va yondosh sinuslarning 12 haftadan ortiq davom etuvchi yallig‘lanish kasalligi bo‘lib, u nafas olish funksiyasi, hayot sifati va umumiy sog‘liq holatiga sezilarli ta’sir ko‘rsatadi. Mazkur tezisda surunkali rinosinusit bilan og‘rigan bemorlarni tashxislash va davolash protokollarini klinik asoslash masalalari tahlil qilinadi. Tadqiqotda zamonaviy diagnostika usullari, xususan, endoskopik tekshiruv, kompyuter tomografiyasi hamda laborator tahlillarning ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, konservativ va jarrohlik davolash usullarining samaradorligi ilmiy asosda baholanadi. Individual yondashuv, etiologik omillarni aniqlash va kompleks terapiya qo‘llash orqali davolash natijalarini yaxshilash mumkinligi asoslab berilgan.

Kalit so‘zlar

surunkali rinosinusit, tashxislash, klinik protokol, endoskopiya, kompyuter tomografiya, konservativ davolash, jarrohlik usullari, yallig‘lanish, sinusit, kompleks terapiya

Аннотация

Хронический риносинусит представляет собой воспалительное заболевание слизистой оболочки полости носа и околоносовых пазух, продолжающееся более 12 недель и существенно влияющее на качество жизни пациентов. В данной работе рассматриваются клинические аспекты диагностики и обоснования протоколов лечения хронического риносинусита. Особое внимание уделено современным методам диагностики, включая эндоскопическое исследование, компьютерную томографию и лабораторные анализы. Также анализируется эффективность консервативных и хирургических методов лечения. Подчеркивается значимость индивидуального подхода, выявления этиологических факторов и применения комплексной терапии для повышения эффективности лечения.

Ключевые слова

хронический риносинусит, диагностика, клинический протокол, эндоскопия, компьютерная томография, консервативное лечение, хирургическое лечение, воспаление, синусит, комплексная терапия

Annotation

Chronic rhinosinusitis is a persistent inflammatory condition of the nasal cavity and paranasal sinuses lasting more than 12 weeks, significantly affecting respiratory function and quality of life. This

thesis focuses on the clinical justification of diagnostic and treatment protocols for patients with chronic rhinosinusitis. Modern diagnostic methods, including nasal endoscopy, computed tomography, and laboratory investigations, are analyzed. The effectiveness of both conservative and surgical treatment approaches is evaluated based on clinical evidence. The study highlights the importance of individualized treatment strategies, identification of etiological factors, and the application of комплекс терапия to improve patient outcomes.

Keywords

chronic rhinosinusitis, diagnosis, clinical protocol, endoscopy, computed tomography, conservative treatment, surgical treatment, inflammation, sinusitis, complex therapy

Kirish

Surunkali rinosinusit zamonaviy tibbiyotda keng tarqalgan va dolzarb muammolardan biri bo‘lib, u burun bo‘shlig‘i hamda yondosh sinuslar shilliq qavatining uzoq muddatli yallig‘lanishi bilan tavsiflanadi. Ushbu kasallik kamida 12 hafta davom etuvchi simptomlar — burun bitishi, rinoreya, yuz sohasida og‘riq yoki bosim hissi, hid bilishning pasayishi kabi belgilar bilan namoyon bo‘ladi va bemorlarning hayot sifatiga sezilarli darajada salbiy ta’sir ko‘rsatadi. So‘nggi yillarda surunkali rinosinusitning uchrash chastotasi ortib borayotgani, ayniqsa urbanizatsiya, ekologik muammolar, allergik kasalliklar va immun tizim buzilishlari bilan bog‘liq holda, ushbu patologiyani chuqur o‘rganish zaruratini kuchaytirmoqda. Mazkur kasallikning etiopatogenezi murakkab va ko‘p omilli bo‘lib, infeksion agentlar, allergik reaksiyalar, anatomik o‘zgarishlar hamda mukotsiliar klirensning buzilishi muhim rol o‘ynaydi. Shuningdek, biofilmlar hosil qiluvchi mikroorganizmlar va surunkali yallig‘lanish mediatorlari kasallikning davomiyligini ta’minlovchi asosiy omillardan biri sifatida qaralmoqda. Shu sababli, surunkali rinosinusitni samarali davolash uchun faqat simptomatik yondashuv yetarli emas, balki kasallikning asosiy sabablarini aniqlash va ularga qaratilgan kompleks terapiya qo‘llash talab etiladi. Tashxislash jarayonida zamonaviy instrumental va laborator usullarning joriy etilishi muhim ahamiyat kasb etadi. Xususan, nazal endoskopiya va kompyuter tomografiyasi yordamida burun va sinuslar holatini aniq baholash, patologik o‘zgarishlarni erta aniqlash imkoniyati yaratiladi. Shu bilan birga, klinik protokollar asosida olib borilgan diagnostika jarayoni kasallikni differensial tashxislashda va optimal davolash taktikasini tanlashda muhim mezon hisoblanadi. Davolash yondashuvlari esa konservativ va jarrohlik usullarini o‘z ichiga oladi. Dori vositalari bilan davolashda antibakterial preparatlar, kortikosteroidlar, antihistaminlar va mukolitiklar qo‘llaniladi, biroq ayrim hollarda bu usullar yetarli samara bermaydi. Bunday vaziyatlarda endoskopik sinus jarrohligi samarali yechim sifatida qo‘llanilib, sinuslar drenajini tiklash va yallig‘lanish o‘chog‘ini bartaraf etishga xizmat qiladi. Shu nuqtai nazardan, surunkali rinosinusit bilan og‘rigan bemorlarni tashxislash va davolash protokollarini klinik jihatdan asoslash dolzarb ilmiy-amaliy ahamiyatga ega. Mazkur ishning asosiy maqsadi — zamonaviy tashxislash usullari va davolash strategiyalarini tahlil qilish, ularning samaradorligini baholash hamda klinik amaliyotda qo‘llash uchun ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Surunkali rinosinusit — Chronic rhinosinusitis — burun bo‘shlig‘i va yondosh sinuslar shilliq qavatining kamida 12 hafta davom etuvchi yallig‘lanishi bilan xarakterlanadi. Ushbu kasallikning klinik ahamiyati uning yuqori tarqalganligi, tez-tez qaytalanishi va bemorlarning hayot sifatiga sezilarli ta’sir ko‘rsatishi bilan belgilanadi. Zamonaviy klinik qarashlarga ko‘ra, surunkali rinosinusit ikki asosiy

fenotipga ajratiladi: burun poliplari bilan kechuvchi va poliplarsiz shakllari. Har ikki holatda ham kasallik patogenezi murakkab bo‘lib, immunologik, infeksion va anatomik omillar o‘zaro ta’sirida rivojlanadi. Kasallikning etiologik omillari orasida bakterial infektsiyalar (ko‘pincha Staphylococcus aureus, Haemophilus influenzae), allergik reaksiyalar, atrof-muhitning zararli ta’siri, shuningdek, burun tuzilishidagi anatomik nuqsonlar (septum deviasiyasi, konxalarning gipertrofiyasi) muhim o‘rin tutadi. Bundan tashqari, biofilm hosil qiluvchi mikroorganizmlar surunkali yallig‘lanishning davomiyligini ta’minlab, antibiotiklarga nisbatan rezistentlikni kuchaytiradi. Tashxislash jarayoni kompleks yondashuvni talab qiladi va u klinik simptomlar, instrumental tekshiruvlar hamda laborator tahlillar asosida amalga oshiriladi. Klinik diagnostikaning asosiy mezonlari sifatida burun bitishi, rinoreya, yuz sohasida og‘riq yoki bosim hissi, hid bilishning pasayishi kabilar e’tiborga olinadi. Shu bilan birga, zamonaviy tibbiyotda Nasal endoscopy muhim diagnostik usul sifatida keng qo‘llanilib, burun bo‘shlig‘i va sinuslar osti yo‘llarini bevosita ko‘zdan kechirish imkonini beradi. Endoskopik tekshiruv yallig‘lanish darajasi, poliplar mavjudligi va sekretsiya xarakterini aniqlashda yuqori aniqlikka ega. Radiologik tekshiruvlar, xususan Computed tomography, surunkali rinosinusit diagnostikasining “oltin standarti” hisoblanadi. KT tekshiruvi sinuslarning pnevmatizatsiya darajasi, shilliq qavat qalinlashuvi, osteomeatal kompleks holati va patologik o‘zgarishlarni aniq baholash imkonini beradi. Bu esa jarrohlik aralashuvni rejalashtirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Davolash strategiyasi kasallikning shakli, og‘irlik darajasi va etiologik omillariga bog‘liq holda individual tarzda belgilanadi. Konservativ davolash asosini intranazal kortikosteroidlar, antibiotiklar (zarur hollarda), antihistamin preparatlar va tuzli eritmalar bilan yuvish tashkil etadi. Intranazal kortikosteroidlar yallig‘lanishni kamaytirishda va shilliq qavat shishishini bartaraf etishda yuqori samaradorlikka ega. Antibiotik terapiya esa bakterial infeksiya tasdiqlangan hollarda qo‘llanilib, mikroorganizmlarning sezuvchanligiga asoslangan holda tanlanishi lozim. So‘nggi yillarda biologik terapiya usullari ham rivojlanib, og‘ir va rezistent shakllarda qo‘llanilmoqda. Xususan, monoklonal antitanachalar yordamida yallig‘lanish mediatorlariga ta’sir ko‘rsatish orqali kasallikni nazorat qilish imkoniyati yaratilmoqda. Bu esa individualizatsiyalashgan tibbiyotning muhim yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Konservativ davolash yetarli samara bermagan hollarda jarrohlik usullariga murojaat qilinadi. Zamonaviy jarrohlik yondashuvi sifatida Functional endoscopic sinus surgery keng qo‘llanilib, uning asosiy maqsadi sinuslarning tabiiy drenaj yo‘llarini tiklash va yallig‘lanish o‘chog‘ini bartaraf etishdan iborat. Ushbu usul minimal invaziv bo‘lib, bemorning tiklanish davrini qisqartiradi va asoratlar xavfini kamaytiradi. Klinik protokollarni asoslashda xalqaro tavsiyalar, xususan, EPOS (European Position Paper on Rhinosinusitis and Nasal Polyps) ko‘rsatmalari muhim o‘rin tutadi. Ushbu protokollar diagnostika va davolashning bosqichma-bosqich algoritmini belgilab, shifokorlarga optimal qaror qabul qilishda yordam beradi. Protokollarga amal qilish davolash samaradorligini oshiradi, asoratlar xavfini kamaytiradi va sog‘liqni saqlash tizimida standartlashtirilgan yondashuvni ta’minlaydi. Shunday qilib, surunkali rinosinusitni samarali boshqarish uchun erta va aniq tashxis, etiologik omillarni to‘g‘ri aniqlash, individual davolash strategiyasini tanlash hamda zamonaviy klinik protokollarga asoslangan kompleks yondashuv muhim ahamiyat kasb etadi.

Xulosa

Surunkali rinosinusit bugungi kunda keng tarqalgan, murakkab etiopatogenezga ega va bemorlarning hayot sifatini sezilarli darajada pasaytiruvchi kasalliklardan biri hisoblanadi. Ushbu

patologiyani samarali boshqarish faqat simptomlarni bartaraf etish bilan cheklanib qolmasdan, balki kasallikning asosiy sabablarini chuqur o‘rganish va ularga yo‘naltirilgan kompleks yondashuvni talab etadi. Klinik jihatdan asoslangan tashxislash jarayoni — aniq va o‘z vaqtida qo‘yilgan tashxisning garovi bo‘lib, bunda zamonaviy instrumental usullar, xususan endoskopik tekshiruv va kompyuter tomografiyasining o‘rni beqiyosdir. Ushbu usullar yordamida patologik o‘zgarishlarni erta aniqlash, kasallikning og‘irlik darajasini baholash va optimal davolash strategiyasini tanlash imkoniyati yaratiladi. Davolash protokollarini qo‘llashda individual yondashuv muhim ahamiyat kasb etadi. Konservativ terapiya asosiy davolash bosqichi sifatida ko‘rilib, u yallig‘lanishga qarshi, antibakterial va simptomatik vositalarni o‘z ichiga oladi. Shu bilan birga, og‘ir va dori vositalariga chidamli holatlarda jarrohlik aralashuv, ayniqsa minimal invaziv endoskopik usullar yuqori samaradorlik ko‘rsatadi. Ilmiy asoslangan klinik protokollarga amal qilish, xususan xalqaro tavsiyalarni amaliyotga joriy etish, tashxis va davolash jarayonini standartlashtirish, asoratlar xavfini kamaytirish hamda davolash natijalarini sezilarli darajada yaxshilash imkonini beradi. Umuman olganda, surunkali rinosinusit bilan og‘rigan bemorlarni boshqarishda kompleks, tizimli va individual yondashuvni qo‘llash, zamonaviy diagnostika va davolash usullarini uyg‘unlashtirish orqali kasallikni samarali nazorat qilish va bemorlarning hayot sifatini oshirish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. European Rhinologic Society. European Position Paper on Rhinosinusitis and Nasal Polyps (EPOS 2020). Rhinology Supplement, 2020.
2. World Health Organization. Chronic Respiratory Diseases: Burden and Management. Geneva, 2019.
3. Peter-John Wormald. Endoscopic Sinus Surgery: Anatomy, Three-Dimensional Reconstruction, and Surgical Technique. Thieme Medical Publishers, 2018.
4. Kenneth W. Altman. Head and Neck Surgery and Otolaryngology. McGraw-Hill Education, 2021.
5. American Academy of Otolaryngology–Head and Neck Surgery. Clinical Practice Guideline: Adult Sinusitis. Otolaryngology–Head and Neck Surgery Journal, 2015 (updated recommendations).
6. Claus Bachert. “Biological therapies for chronic rhinosinusitis with nasal polyps.” Journal of Allergy and Clinical Immunology, 2020.
7. Centers for Disease Control and Prevention. Sinus Infection (Sinusitis): Clinical Overview. Atlanta, 2022.
8. Cummings Otolaryngology: Head and Neck Surgery. 7th Edition. Elsevier, 2021.
9. Wytske J. Fokkens va boshqalar. “EPOS guidelines for rhinosinusitis management.” Rhinology Journal, 2020.
10. National Institute for Health and Care Excellence. Sinusitis (acute and chronic): diagnosis and management. NICE Guideline NG79, 2017.